

min Part tror nok, man kan sige, at det i mange Henseender er gaaet godt, thi der er skaffet mange Hindringer af Vejen for det religiøse Livs friere Rørelse, men i andre Henseender er det gaaet alt andet end godt. Jeg skal blot anføre et Par Eksempler. I den grundlovgivende Rigsforsamling blev der vel stadig talt om Frihed for det enkelte Menighedsmedlem og for den enkelte Menighed, men det blev ogsaa meget stærkt gjort gældende, at den enkelte Menighed kunde stille Krav til den enkelte i Menigheden, og det blev ligeledes meget stærkt gjort gældende, at det hele samlede lutherske Kirkesamfund her i Landet kunde stille sine Krav til de enkelte Menigheder i dette Samfund og i det hele taget, at jo mere frit man stod til Kirkesamfundet, med Hensyn til at kunne gaa ud og ind, desto mere havde dette Samfund Ret til at stille sine Krav i Lighed med, hvad der maa være Tilfældet med ethvert andet Selskab. I Hall's bekendte Cirkulære, som jeg nævnte før, siger han udtrykkelig, at det er saa langt fra, at Ophævelsen af de borgerlige Straffemidler, de borgerlige Tvangsmidler, skulde bevirke, at de kirkelige Anordninger og Love, som Menigheden maa rette sig efter, skulde have faaet mindre Betydning, men at disse tværtimod skulde vokse i Autoritet i samme Grad, som de faa kirkelig Karakter, og han taler uden videre om, at de Menighedsraad, der skulde oprettes, skulde være medvirkende, naar Præsten skulde nægte nogen Adgang til Nadverbordet, eller naar der var Tale om, at nogen skulde udelukkes af det evangelisk-lutherske Kirkesamfund. Det var alle enige om den Gang, men det er faldet væk, nu er man, netop under Statens Styrelse, naaet dertil, at man betragter Folkekirken som et Slags Overdrev, hvor enhver kan være, selv om han nok saa aabenlyst bryder med alt, hvad Kirken lærer og fordrer. Det vil være vanskeligt at gøre et Forbud gældende imod hans Deltagelse i noget som helst, der angaar det kirkelige Liv, selv imod hans Adgang til Nadverbordet. Selvfølgelig skal det ikke være let og ikke kunne ske ved Præstens Myndighed, men at det skulde kunne paatvinges et Samfund at give ethvert Menneske Adgang, selv om han fornægter alle de Grundsætninger, hvorpaa dette Samfund er bygget, var noget, man ikke kom i Tanke om den Gang. Nu er den offentlige Bevidsthed mere kommen ind paa at betragte Folkekirken som en Slags Statsanstalt og ikke som et Trossamfund, der er nødt til at rette

sig efter de Love, som Trossamfundets Stifter har samlet dem om. Jeg mener derfor, at Statens Formynderskab har faktisk i flere Henseender virket demoraliserende og vildledende i Retning af at op-hæve Kirken og betragte Folkekirken som noget rent borgerligt og ikke noget Trossamfund. Jeg mener, at Statsstyrelsen har lammet alle de aandelige Tvangs- og Tugtemidler, alle de positive, organiserende Skridt, som ere nødvendige for ethvert Samfund af hvilken som helst Beskaffenhed; vi have foretaget negative Frihedsforanstaltninger, men ikke de tilsvarende positive, som ethvert Trossamfund Tid efter anden har Behov for. Men selv om man kan sige, at det afhænger af, hvorledes man ser paa det, om det har været godt eller daarlige, at det kirkelige Samfund hidtil har været under Statens Styrelse — at det har haft gode Sider, indrømmer jeg, ligesom jeg indrømmer, at det kan have været betænkeligt at lade Gejstligheden, som den var den Gang, faa alt for megen Magt — selv om det med Sandhed kan siges, at det hidtil har været bedst, at det er gaaet, som det er, kan man ingenlunde sige, at det vil være bedst, at det bliver ved at gaa saaledes — paa ingen Maade. I den første Tid, efter at Grundloven var given, blev intet Spørgsmaal af nogen Betydning draget frem — det ville de Herrer kunne læse i deres Rigsdagstidende — uden at alle Kultusministre og alle kirkelige Ordførere sagde: Disse Ting høre hjemme under Loven om den Kirkeforfatning, som Folkekirken har faaet Løfte om. Man tog paa alle kirkelige Ting med den højeste Grad af Forsigtighed og Reservation, og naar man skulde have noget kirkeligt fremmet, nedsatte man Kommissioner. Men man kan jo ikke saaledes uden videre være sikker paa, at det kan fortsættes paa den Maade, og at de, der staa i Spidsen for Kirkestyrelsen, i samme Grad som hidtil ville søge kirkelig Vejledning inden for deres Ministerium. Dernæst er det jo givet, at jo mere man glemmer, at der er lovet en Forfatning, jo mere man slaar fast, at Kirken er under Statens Styrelse helt og ubetinget, des mere er man udsat for, at Rigsdagen, efterhaanden glemmer, at det er et Provisorium, et Interregnum, at det ikke er den virkelig grundlovsmæssige Ret, som Folkekirken har.

Der ligger bagved en Løfteparagraf, som ikke er opfyldt, og man skylder derfor at tage Hensyn til, i størst mulig Grad, at de indre kirkelige Anliggender ikke særlig høre hjemme her. Jeg maa bede